

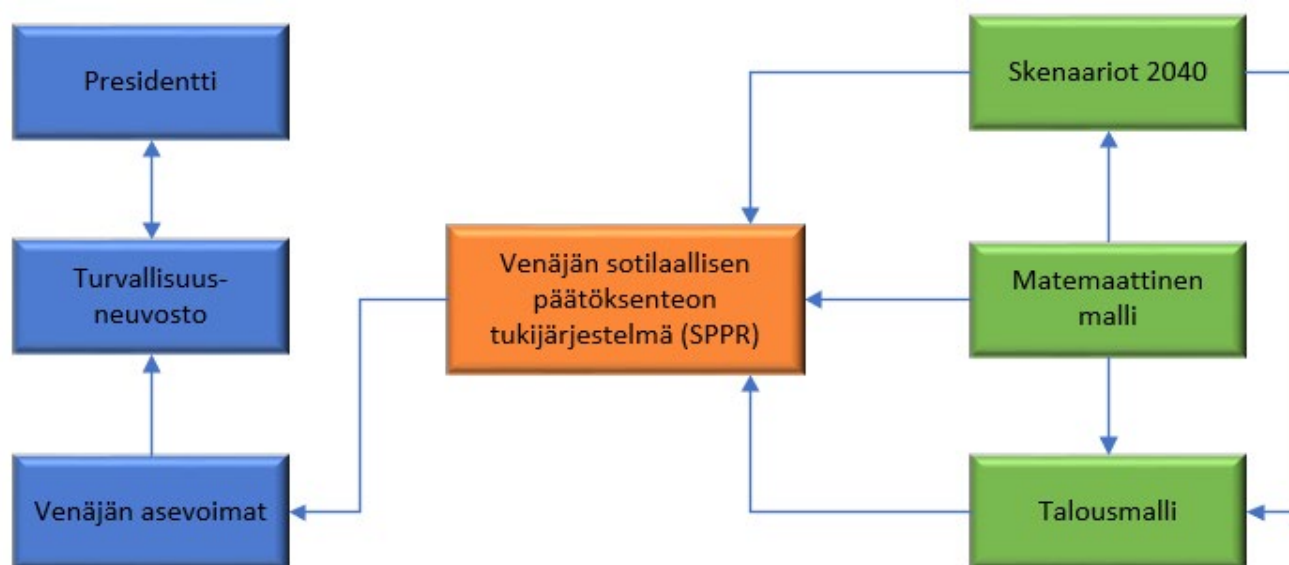

Venäjän tulevaisuuden ennakointikonsepti: Kolme keskeistä elementtiä

*Erikoistutkija Sari Voinoff ja
korkeakouluharjoittelija Suvi Pukki
Doktriiniosasto*

Tässä tutkimuskatsauksessa tarkastellaan Venäjän strategista ja sotilasstrategista suunnittelua sekä siihen liittyvää tulevaisuudentutkimuksen konseptia. Aihetta ei ole aiemmin tutkittu kokonaisuutena, vaan ainoastaan sen yksittäisiä osia, kuten skenaarioita sekä uhkien ja vaarojen ennakoitua¹. Tässä esiteltävä konsepti muodostaa perustan Venäjän kyvylle ennakoita monimutkaisia sekä nopeasti muuttuvia kansainvälisiä ja sotilaspoliittisia tilanteita. Konseptin tarkoituksena on Venäjän sotilasorganisaation kehittäminen ja strategisten päämäärien toteuttaminen sen kansallisten etujen mukaisesti.

Venäjä tekee strategista ja sotilasstrategista suunnittelua Venäjän puolustusministeriön alaisen 46. keskustutkimusinstituutin² laatiman konseptin³ avulla. Siinä yhdistyvät tulevaisuudentutkimus ja sotilasstrateginen suunnittelu. Konsepti perustuu lähestymistapaan, jossa ennakoivan skenaariotyön, matemaattisen mallin ja taloussuunnittelun (kuvasa 1. vihreällä) tulokset yhdistyvät päätöksenteon tueksi Venäjän pitkän aikavälin strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Konseptin eri menetelmillä arvioidaan Venäjän turvallisuusympäristöä, ennakoitaan uhkakuvia ja kehitetään vastatoimia sekä rauhan että sodan aikana.

Kuva 1. Venäjän strategisen ja sotilasstrategisen suunnittelun konseptin yleiskuvaus.

Vertailtaessa Venäjän strategisen ja sotilasstrategisen suunnittelun konseptia kuuteen Venäjän keskeisimpään strategisen tason asiakirjaan⁴ havaittiin, että se konkretisoi muun muassa sotilasdoktriinissa⁵ ja kansallisessa turvallisuusstrategiassa⁶ asetetut päämäärät käytännön tasolle.

Skenaariot vuoteen 2040

Konseptin keskeinen elementti on skenaariotutkimus, jossa hyödynnetään strategisia ennakoitimenetelmiä tulevien kehityskulkujen analysoimiseksi. Skenaarioissa huomioidaan muun muassa sotilaallinen, taloudellinen ja poliittinen osa-alue sekä niiden keskeiset vaikutukset eri kehityskuluihin.

¹ Ks. esim. REACH Clint (2022), Russian Military Forecasting Translation Volume: 1999–2018, RAND, noudettavissa https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA198-5.html.

² Ven. 46 ЦНИИ МО РФ.

³ БУРЕНКО В. М. et al. (2018), Концепция обоснования перспективного облика силовых компонентов военной организации Российской Федерации, «Издательство Граница», Москва, [Venäjän federaation sotilasorganisaation voimakomponenttien tulevaisuuden konsepti], noudettavissa <http://eurasian-defence.ru/node/49113>.

⁴ Laki strategisesta suunnittelusta, Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia, Venäjän puolustuslaki, Venäjän ulkopoliittikan konsepti, Venäjän ydinasedoktriini, Venäjän sotilasdoktriini.

⁵ Совет Безопасности Российской Федерации (2014), Военная доктрина Российской Федерации, noudettavissa <http://scrf.gov.ru/security/military/document129/>.

⁶ Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 (2021), О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации, noudettavissa <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>.

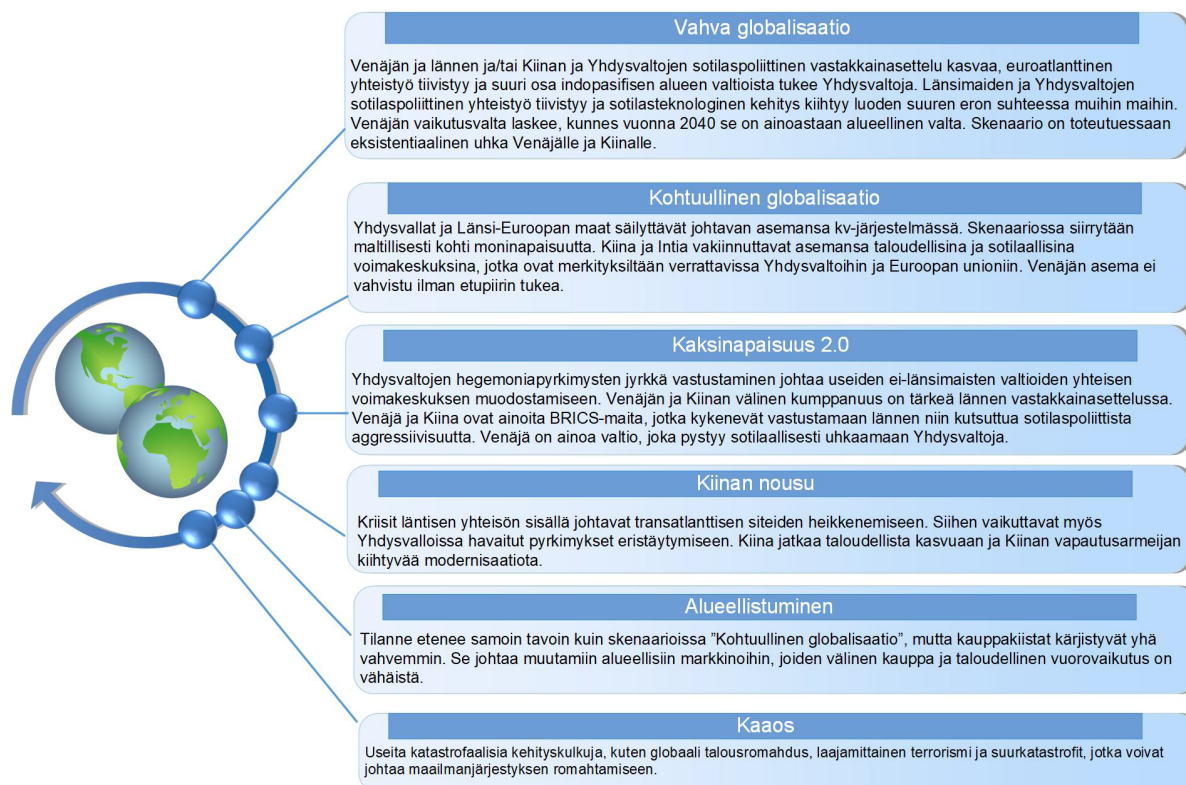
Skenaarioiden hyötynä mainitaan etenkin niiden tarjoama laaja käsitys pitkän aikavälin kansainvälisen ja sotilaspoliittisen toimintaympäristön kehityksestä. Useita kattavia skenaarioita muodostamalla Venäjä voi havainnoida voimistuvien sotilaspoliittisten toimijoiden aiheuttamia nopeita muutoksia ja vaikutuksia, mitä muilla tutkimusmenetelmillä ei voisi havaita.⁷

Skenaariot vaikuttavat lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin⁸ so-tilaalliseen suunnitteluun. **Lyhyellä** aikavälillä vaikutuksia on joukko-osastojen esikuntien operatiivisiin koulutussuunnitelmiin sekä joukkojen taistelukoulutukseen. **Keskipitkällä** aikavälillä suunnitellaan asevoimien uusia kalustohankintoja, joukkojen ja johtamisjärjestelmän rakennemuutoksia sekä joukkoryhmittymien määrää ja kokoonpanoja strategisilla suunnilla. **Pitkällä** aikavälillä pääpaino on Venäjän asevoimien kehittämisessä vastaamaan

tulevaisuuden sodankäyntiä sekä asevoimien uusia rakenteita ja käyttötapoja.⁹

Vuoteen 2040 saakka laadittuja skenaarioita on kuusi:

- Vahva globalisaatio
- Kohtuullinen globalisaatio
- Kaksinapaisuus 2.0
- Kiinan nousu
- Alueellistuminen
- Kaaos.

Kuva 2. Venäjän strategisen ja sotilasstrategisen suunnittelun perustana käytettävät skenaariot¹⁰. Muokattu alkuperäisestä kuvasta.

Vahvan globalisaation skenaario on Venäjälle epäsuotuisin. Siinä vastakkainasettelu Venäjän ja lännen tai Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä kasvaa. Sen seurauksena euroatlanttinen yhteistyö tiivistyy ja suuri osa indopasifisen alueen valtioista asettuu Yhdysvaltojen tueksi¹¹. Sotilaspoliittinen yhteistyö tiivistyy länsimaiden ja Yhdysvaltojen välillä ja niiden sotilasteknologinen kehitys kiihtyy suhteessa muihin maihin.¹² Venäjän vaikutusvalta laskee, kunnes vuonna 2040 se on ainoastaan alueellinen valta¹³. Vahvan globalisaation skenaario on toteutuessaan eksistentiaalinen uhka Venäjän ja Kiinan olemassaololle¹⁴.

Venäjälle suotuisin skenaario on Kaksinapaisuus 2.0. Se ennakoii länsimaiden vaikutusvallan laskua ja BRICS-maiden aseman vahvistumista. Siinä Kiina on Venäjän vahva kumppani.¹⁵

Nämä kaksi skenaariota muodostavat skenaariotyön ääripäät ja loput kolme skenaariota jäävät muutostekijöiltään niiden välille. Kaaos-skenaariossa on venäläistutkijoiden mukaan niin paljon epävarmuuksia, ettei sen tarkastelu olisi ollut tarkoituksenmukaista. Se on kuitenkin huomioitu kaikkien muiden skenaarioiden taustalla.¹⁶

⁷ БУРЕНОК В. М. et al. (2018), Концепция обоснования перспективного облика силовых компонентов военной организации Российской Федерации, «Издательство Граница», Москва, s. 334–335.

⁸ Lyhyt aikaväli (kраткосрочный период): 1–3 vuotta, keskipitkä aika- väli (среднесрочный период): 3–6 vuoden ajanjakso, pitkä aikaväli (долгосрочный период): yli 6 vuoden ajanjakso ja usein suunnitteluhori- sontti voi olla jopa 10–20 vuotta tai enemmän.

⁹ БУРЕНОК В. М. et al. (2018), Концепция обоснования перспектив- ного облика силовых компонентов военной организации Российской Федерации, «Издательство Граница», Москва, s. 334.

¹⁰ БУРЕНОК В. М. et al. (2018), Концепция обоснования перспек- тивного облика силовых компонентов военной организации Россий- ской Федерации, «Издательство Граница», Москва, s. 337.

¹¹ Sama, s. 341.

¹² Sama, s. 341.

¹³ Sama, s. 341.

¹⁴ Sama, s. 342.

¹⁵ Sama, s. 352.

¹⁶ Sama, s. 360–361.

Venäjä pyrkii aktiivisesti estämään Vahvan globalisaation skenaarion toteutumista vuoteen 2040 mennessä. Vaikka tällä hetkellä Venäjä pyrkii vahvistamaan sotilaallista voimaansa liikekannallepanolla ja sotataloudella, skenaarion toteutumiseen liittyy niin paljon epävarmuustekijöitä, että on epäselvää, pystyykö Venäjä vaikuttamaan riittävästi kehityskuluihin vuoteen 2040 mennessä.

Venäjän tärkeimpänä päämääränä on pyrkiä kohti Kaksinapaisuus 2.0 -skenaariota samalla, kun se pyrkii kaikin voimin estämään Vahvan globalisaation skenaarion toteutumista.

Matemaattinen malli

Matemaattinen malli on kattava ja systemaattinen lähestymistapa Venäjän arvioimien uhkien hallintaan ja strategiseen suunnitteluun. Siinä yhdistyvät lineaarisesti etenevät kaavat ja niiden avulla laaditut matemaattiset analyysit, asiantuntija-arviot ja niiden soveltaminen skenaarioihin.

Kaavojen avulla tuotettuja arvioita ja vaikutuksia simuloidaan skenaarioissa ja kehityskuluissa. Sillä tavalla Venäjä pystyy nopeasti ennakoimaan sotilaspoliittisen tilanteen muutoksia. Mallin tulokset palvelevat suoraan Venäjän päätöksentekoa. Kokonaisuutta voi kuvata dynaamiseksi työkaluksi, joka tukee Venäjän asevoimien ja strategisen päätöksenteon valmiutta reagoida monimutkaisiin ja nopeasti muuttuviin geopolitiisiin tilanteisiin.

Kaiken mallinnuksen taustalla merkittävimpänä on Venäjän strategisen deterrenssin vaikutuksen arviointi, deterrenssin ylläpitäminen ja optimointi sekä arvio vastustajaan kohdistettavan pidäkkeellisen vahingon¹⁷ määrästä. Ennakoinnin näkökulmasta yllättävää on mallin soveltuminen myös kuvitteellisten liittoumien sotilaallisen potentiaalin, konfliktipotentiaalin ja liittoumien yhtenäisyyden arvioimiseen.

Matemaattisen mallin avulla lasketaan eri toimijoiden ja vastustajien vaikutusta sotilaspoliittisen tilanteen muutoksiin ja mahdollista uhkaa Venäjää vastaan muun muassa seuraavilla osatekijöillä:

- Sotilaspoliittinen tilanne
- Sotilaallinen potentiaali
- Sotilaallisen potentiaalin suhde
- Konfliktipotentiaali
- Sotilaallisten potentiaalien muodostama uhka- ja riskitaso
- Sotilaspoliittisen tilanteen jännittyneisyys ja konfliktisuus
- Sotilaalliset vaarat ja uhat
- Sotilaallinen turvallisuus
- Sotilaalliset liittoumat
- Valtioiden välisen yhteistyön onnistuminen
- Strategisen deterrenssin vaikutus
- Pidäkkeellinen vahinko
- Konventionaalisen voiman käyttö

¹⁷ Pidäkkeellinen vahinko on minimitaso vahingolle, joka riittää vastustajan uhan sotilaallisen ja poliittisen toiminnan tehokkaaseen rajoittamiseen. Sitä varten analysoidaan vastustajan sotilaallista potentiaalia, kuten asejärjestelmiä, taloudellisia resursseja ja poliittisia tavoitteita. БУРЕНОК В. М. et al. (2018), s. 210–214.

¹⁸ Verkostovaikeavuuudella tarkoitetaan valtion (tai valtioiden liiton) vaikutusvallan tasoa, joka saavutetaan joko suorasti tai epäsuorasti käytettävissä olevilla resursseilla. Epäsuorasti käytettäviä resursseja ovat muun muassa omat, toisen valtion tai toimijan kontrollissa olevat resurssit, joita

- Sotilaallisen potentiaalin tarve
- Toimijan verkostovaikeavuuud¹⁸.

Analyyysi perustuu kattavaan tietokantaan ja tarkasti määriteltuihin indikaattoreihin, joita voidaan päivittää muuttuvien olosuhteiden mukaan. Laajoja indikaattorilistoja on laadittu sekä sotilaallisista että ei-sotilaallisista tekijöistä. Kyseiset listat ovat jo itsessään tutkimuksellisesti merkittäviä, koska niistä voidaan päätellä Venäjän aktiivisen toiminnan ja seurannan suuntia.

Talousmalli

Talousmallilla arvioidaan Venäjän sotilaallisten voimavarojen ja taloudellisten resurssien riittävyyttä sekä optimoidaan niiden käyttöä sotilaspoliittisten prioriteettien mukaisesti. Malli yhdistää makrotalouden ja demografisten prosessien analyysin mahdollista pitkän aikavälin ennakoinnin ja lyhyen aikavälin reagoimisen.

Resurssien turvaamisen tavoitteena on kehittää ja ylläpitää asevoimien sotilaallista kykyä, joka täyttää valtion sotilaalliset ja puolustukselliset tarpeet. Venäjän asevoimien voimakomponenttien resurssit määritetään resurssien ja talouden arviointimenetelmällä osana Venäjän budjetin ja valtion valmiuksien arviointiprosessia. Resurssien arvioinnissa keskitytään määrittäviin tekijöihin, kuten henkilöstötarpeet, laitehankinnat, infrastruktuuri, liikekannallepanotoimet ja kansainvälinen toiminta.

Resurssien ja talouden arviointimenetelmä ottaa huomioon sotilaspoliittisen tilanteen skenaariot. Skenaariomenetelmän lisäksi resurssien riittävyyttä arvioidaan myös sosioekonomisen kehityksen skenaarioilla sekä makrotalouden ja demografisten prosessien analyysillä.

Resurssit määritellään tehtävien, sotilasorganisaation rakenteen sekä asevoimien ja muiden sotilaallisten ryhmittymien kokoonpanon määrittämisen jälkeen. Asevoimien ja muiden sotilaallisten ryhmittymien määrittelyn kokoonpanon tulee taata vaadittava sotilaallisen turvallisuuden taso sekä tulevaisuuden tavoitteet. Niiden tulee vastata Venäjän asevoimien ja sen liittolaisten ennakoituja uhkia ja sotilaalliseen turvallisuuteen kohdistuvia haasteita.

Talousmallin mukaan todennäköisimpiä skenaarioita ovat Vahva globalisaatio, Kohtuullinen globalisaatio ja Kaksinapaisuus 2.0. Näistä Venäjälle haastavin skenaario on Vahva globalisaatio makrotalouden ja negatiivisen sotilaspoliittisen ennakoinnin näkökulmasta. Suotuisin skenaario on Kaksinapaisuus 2.0, joka mahdollistaa sekä Venäjän kansantalouden että sotatalouden kehittymisen.¹⁹ Resurssien ja talouden arvioinnilla pyritään selvittämään kansantalouden kykyä ratkaista ajankohtaisia puolustuskysymyksiä eri skenaario-olosuhteissa²⁰.

Venäjän ennakoitun sosioekonomisen kehityksen suurimpana haasteena on väestön väheneminen, mikä vaikuttaa suoraan liikekannallepanon resursseihin, puolustusteollisen kompleksin työvoimapotentiaaliin sekä henkilöstöresursseihin.

Arvioitaessa talouden kykyä täyttää sotilasorganisaation tarpeet, mikään kuvattu skenaario ei pysty ratkaisemaan asevoimien kehittämisen tarpeita ilman budjetin epätasapainottamista. Taistelupotentiaalia määritettäessä ensimmäisenä suunnitellaan operatiiviset joukot sekä niiden muodostamiseen ja ylläpitämiseen tarvittavat resurssit. Taloudellisesti optimaalisin kokoonpano on

voidaan hyödyntää omaksi eduksi. Sitä voidaan määritellä sekä potentiaalisen synergiaikutuksen avulla, että neljän keskeisen näkökulman – poliittisen, sotilaallisen, taloudellisen ja informaation – kautta. Verkostovaikeavuuud on merkittävä tekijä kunkin toimijan vaikutusvallan arvioinnissa eri skenaarioissa.

¹⁹ БУРЕНОК В. М. et al. (2018), Концепция обоснования перспективного облика силовых компонентов военной организации Российской Федерации, «Издательство Граница», Москва, s. 427.

²⁰ Sama, s. 428.

yleisjoukkojen täydentäminen strategisen deterrenssin joukoilla, joiden avulla Venäjän asevoimat voisi saavuttaa tavoitteensa jo-
kaisessa sotilaspoliittisen tilanteen skenaariossa.

Venäjän päätöksenteko

Esitetyt kolme strategisen ja sotilasstrategisen suunnittelun keskeistä elementtiä palvelevat Venäjän päätöksentekoa. Tutkimusmenetelmillä saadut tulokset tallennetaan päätöksenteon tuen järjestelmään (SPPR-järjestelmä), joka on strategisen suunnittelun kriittinen työkalu. Asevoimien Yleisesikunnan hallinnoimaa järjestelmää hyödyntävät myös puolustusministeriö, turvallisuusneuvosto ja Venäjän presidentti.

Järjestelmässä on erilliset moduulit, jotka tuottavat laskelmia Venäjän ja muiden toimijoiden sotilaallisesta voimasta, sotilaspoliittisista potentiaaleista ja konfliktien syntymistä ennakoivista indikaattoreista. Yksityiskohtaisempi talouden potentiaalin ja strategisten resurssien analyysi tukee Venäjän päätöksentekoa kansallisen turvallisuuden tilan ja vaatimusten määrittämisessä tuleville vuosille.²¹

Johtopäätökset

Mikäli Venäjä kykenisi kokonaisuudessaan automatisoimaan ennakointiprosessinsa ja hyödyntämään siinä tekoälyä, pienetkin muutokset globaalissa, alueellisessa tai paikallisessa sotilaspoliittisessa tilanteessa olisivat havaittavissa nopeasti ja reagointi niihin voisi tapahtua välittömästi. Suomen ja Naton tulee seurata Venäjän strategisen ennakkoinnin ja suunnittelun kehitystä. Seurannan kohteena tulee olla erityisesti arviointimenetelmien, matemaattisen mallinnuksen automatisoinnin, simuloinnin sekä teknologisten ratkaisujen kehitys.

Venäjä saattaa pitää konseptiaan ja skenaarioanalyysjään niin luotettavina, että se uskoo liiaksi niiden totuudenmukaisuuteen. Seurauksena voi olla, että Venäjä ei tunnista heikkouksiaan, jolloin oman ylivoimaisuuden painottaminen vääristää sen kykyä arvioida objektiivisesti asemaansa ja toimintaympäristöään.

Venäjän strateginen kulttuuri on keskeinen tekijä sen sotilasstrategisessä ajattelussa ja toiminnassa. Se korostaa geopolitiittisten tavoitteiden ja sotilaallisen valmiuden yhteyttä. Tulevaisuudentutkimus ja skenaarioanalyysi tukevat Venäjän pyrkimystä ylläpitää strategista deterressiä ja sopeutua kansainvälisiin muutoksiin.

Lännen on tärkeää seurata ja analysoida Venäjän strategisen kulttuurin sekä ennakointimenetelmien kehitystä. Syvälinen ymmärrys Venäjän toimintatavoista ja tavoitteista on ratkaisevaa strategisen tasapainon ylläpitämiseksi sekä kansallisten ja liittoutuneiden puolustusvalmiuksien vahvistamiseksi tulevaisuuden haasteisiin.

Lisätietoja

FM, erikoistutkija Sari Voinoff on Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen Doktriiniosaston Venäjä-tutkija (sari.voinoff@mil.fi).

HuK, korkeakouluharjoittelija Suvi Pukki on suorittanut harjoittelunsa Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen Doktriiniosaston Venäjä-tutkimuksessa.

²¹ БУРЕНКО В. М. et al. (2018), Концепция обоснования перспективного облика силовых компонентов военной организации Российской Федерации, «Издательство Граница», Москва, , s. 504–514.